

Julian Kałowski

"Tanulmányok az egyházi házasság - és perjogról", Zenon Grocholewski, Budapest 2000 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 44/3-4, 239-242

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**ZENON GROCHOLEWSKI, TANULMÁNYOK
AZ EGYHÁZI HÁZASSÁG-ÉS PERJOGRÓL,
SZENT ISTVÁN TÁRSULAT AZ APOSTOLI
SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA,
BUDAPEST 2000, ss. 212.**

Z zadowoleniem należy przyjąć wydaną w ubiegłym roku w Budapeszcie pozycję Księdza Arcybiskupa Zenona Grocholewskiego, Profesora na Wydziale Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, byłego Sekretarza a następnie Prefekta Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, obecnie zaś Kardynała i Prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego. Pozycja stanowi zbiór pięciu artykułów opublikowanych wcześniej w języku włoskim i łacińskim, z których trzy dotyczą prawnych problemów małżeńskich, a dwa kwestii związanych ze sprawami sądowymi, a dokładniej z Najwyższym Trybunałem Sygnatury Apostolskiej i innymi trybunałami. Jeden z artykułów poświęconych organizacji i zadaniom trybunałów w Kościele ze szczególnym uwzględnieniem sprawiedliwości administracyjnej – co warto podkreślić jako fakt rzadko spotykany – został wcześniej opublikowany w języku łacińskim. Nie trzeba się jednak temu dziwić, gdyż Ksiądz Kardynał Zenon Grocholewski nie tylko pisze po łacinie, lecz także płynnie się nią posługuje w mowie.

Przetłumaczenie i opublikowanie pozycji tak wybitnego kanonisty w języku węgierskim nie było przypadkowe. Po okresie prześladowań Kościoła katolickiego na Węgrzech przez totalitaryzm komunistyczny zaczęły się w tym kraju odradzać instytucje kościelne, a tym samym zaistniała konieczność zapoznania pracowników sądów kościelnych z zagadnieniami dotyczącymi spraw małżeńskich i procesowych, a także strukturą i kompetencjami trybunałów. Należało im również dostarczyć prawdziwych i zdrowych wytycznych związanych z prawnymi problemami małżeńskimi i procesowymi.

Trzeba w tym miejscu także zauważyć, że w 1992 roku na mocy pozwolenia Kongregacji Wychowania Katolickiego Konferencja Episkopatu Węgierskiego utworzyła w Budapeszcie na bazie istniejącego Wydziału Teologicznego Uniwersytet Katolicki Péter Pázmány, a 30 listopada 1996 roku erygowano na nim *ad instar*

facultatis Instytut Prawa Kanonicznego¹. Rozwijające się katolickie życie naukowe rodzi z kolei potrzebę upowszechnienia zagadnień prawnych, a w tym dotyczących spraw małżeńskich i procesowych.

W pierwszym artykule, zatytułowanym *Malżeństwo mieszane* i opublikowanym najpierw w języku włoskim w: AA. VV, *Matrimonio canonico fra tradizione e rinnovamento*, Bologna 1985, s. 237-256, Autor po przedstawieniu we wstępie złożoności, delikatności i aktualności problemu scharakteryzował praktykę Kościoła odnoszącą się do małżeństw mieszanych w aspekcie historycznym. W sposób sumaryczny, ale jednocześnie wyczerpujący omówił wytyczne Kościoła do momentu promulgowania Kodeksu z 1917 roku, zapoznając czytelnika najpierw z doktryną Pisma świętego Starego i Nowego Testamentu, a następnie przedstawiając wytyczne ojców Kościoła, synodów i soborów oraz Dykasterii Kurii Rzymskiej. W dalszej części artykułu Autor dokonał analizy norm Kodeksu z 1917 roku, a następnie wiele uwagi poświęcił dokumentom promulgowanym po Soborze Watykańskim II jako stanowiącym główne źródło Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku w kwestii małżeństw mieszanych.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że Autor przeprowadził wyczerpującą analizę wytycznych dotyczących małżeństw mieszanych zamieszczonych w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Jako wybitny znawca prawa kanonicznego, a przede wszystkim praktyki stosowanej przez Stolicę Apostolską, w sposób jasny i wyczerpujący przedstawił warunki konieczne do uzyskania dyspensy od różności religii oraz pozwolenia od ordynariusza miejsca na zawarcie przez katolika małżeństwa wprawdzie z osobą ochrzczoneą, ale nie należącą do Kościoła katolickiego.

Drugi z artykułów, opublikowany wcześniej w wersji włoskiej w *Monitor Ecclesiasticus* 121(1996)223-239, został poświęcony kwestii wykluczenia godności sakramentalnej jako samodzielnemu tytułowi nieważności związku małżeńskiego. W oparciu o doktrynę wyrażoną w kanonie 1101 § 2 Autor przypomina, że „Jeśli jednak jedna ze stron albo obydwie pozytywnym aktem woli wykluczyłyby samo małżeństwo lub jakiś istotny element małżeństwa, albo jakiś istotny przymiot, zawierają je nieważnie”. Ponieważ zaś godność sakramentalna, jak wynika z kan. 1101 § 2, należy do istotnych elementów małżeństwa, dlatego wykluczenie go powoduje tym samym nieważność związku małżeńskiego. Należy zauważyć, że studium Księdza Arcybiskupa, a obecnie Kardynała Zenona Grocholewskiego, cechuje głęboka wnikliwość i oryginalność w podejściu do zagadnienia. Szczególnie cenne są rozważania Autora dotyczące postawy jednej ze stron, która wprawdzie zawiera związek małżeński, ale jednocześnie ma intencję wykluczającą jego sakramentalność.

¹ AAS 89(1997)148-149; P. E r d ö, *Nuovo Istituto di Diritto Canonico a Budapest*, Periodica 86(1997)387-389.

W trzecim artykule, poświęconym apelacji w sprawach o nieważność małżeństwa, opublikowanym wcześniej w *Forum* 4(1993)nr 2, s. 19-64, Autor w sposób przejrzysty oraz wyczerpujący dokonał analizy procedury, którą należy zachowywać w drugiej instancji po wpłynięciu i przyjęciu apelacji. Opracowanie ukazujące kwestie praktyczne dotyczące apelacji od wyroku pierwszej instancji, orzekającej nieważność zawartego związku małżeńskiego.

Artykuł został podzielony na trzy części. W pierwszej z nich Autor omówił normy, czyli wytyczne dotyczące apelacji, dokonując nie tylko analizy pojęcia i ukazując jej znaczenie, lecz także – co zasługuje na szczególne podkreślenie – przedstawiając wszystkie formalności i wymogi, które stanowią *conditio sine qua non* każdej apelacji. W drugiej części artykułu omówiono czynności prawne (*fattispeci*), które są podobne do apelacji, ale prawnie nią nie są. W trzeciej natomiast części poddano analizie procedurę, która powinna być zachowana w drugiej instancji po dopuszczeniu i przyjęciu apelacji.

Czwarty artykuł składający się na omawianą pozycję stanowi analiza Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej w strukturze sądowej Kościoła. Studium to było wcześniej opublikowane w *Forum* 6(1995)nr 2, s. 33-52. Ksiądz Kardynał zapoznał w nim czytelnika z naturą Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej oraz dokumentami wydanymi przez Papieża, stanowiącymi podstawę działalności tej Dykasterii. Omówił także w sposób przejrzysty kompetencje trzech Sekcji Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej. Analiza ta ma nie tylko wartość merytoryczną, ale również ujawnia troskę Biskupa Rzymskiego o zachowanie sprawiedliwości oraz o to, aby zarówno instytucje, jak i poszczególni wierni mogli dochodzić swoich praw.

Na uwagę zasługuje również omówienie w opracowaniu kwestii personalnych dotyczących Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej.

Ostatnia część pozycji, opublikowana wcześniej w: *Ephemerides Iuris Canonici* 48(1992)47-84, została poświęcona organizacji i zadaniom trybunałów w Kościele ze szczególnym uwzględnieniem sprawiedliwości administracyjnej. Autor omówił najpierw instytucję zwyczajnych trybunałów w Kościele, do których należą trybunały diecezjalne, metropolitalne i interdiecezjalne, następnie zaś przedstawił właściwość trybunału pierwszej instancji, trybunał lokalny trzeciej instancji, kompetencje trybunałów oraz trybunały Stolicy Apostolskiej. W dalszej części artykułu Autor zapoznaje czytelnika ze sprawiedliwością administracyjną. Na szczególnie uznanie i podkreślenie zasługuje to, że opracowanie zawiera również rozważania dotyczące misji teologiczno-pastoralnej trybunałów kościelnych.

Opublikowana pozycja Księdza Kardynała Zenona GROCHOLEWSKIEGO, Prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego, na którą składa się pięć artykułów przetłumaczonych na język węgierski, stanowi wielką pomoc dla pracowników

kościelnych sądów węgierskich w ich codziennej działalności, a także jest dowodem uznania wydawców dla kompetencji Autora w sprawach naukowych i administracyjnych.

Ks. Julian Katowski, MIC

**DAVIDE MUSSONE, L'UFFICIO DEL VICARIO GENERALE NEL
CODICE DI DIRITTO CANONICO DEL 1917 E DEL 1983,
LIBRERIA EDITRICE VATICANA 2000, ss. 244.**

Biskupi diecezjalni będąc pełnoprawnymi pasterzami Kościołów partykularnych posiadają w tychże Kościołach zwyczajną, własną i bezpośrednią władzę rządzenia. Na mocy tej władzy mają prawo i obowiązek stanowienia norm dla wierznych powierzonych ich pasterskiej trosce, sprawowania sądów i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny kultu oraz apostołatu. Można więc powiedzieć, że do nich należy przede wszystkim bezpośrednie zarządzanie Kościołem partykularnym w granicach określonych prawem. Ta jedność władzy skupionej w osobie biskupa diecezjalnego znajduje swoje uzasadnienie w naturze urzędu apostołskiego. Biskupi bowiem z woli Bożej zajęli w Kościele miejsce Apostołów. Swój urząd pasterski sprawują osobiście, mając do pomocy kapłanów i diakonów, tworzących jedno prezbiterium. W tym bezpośrednim zarządzaniu diecezją znaczną rolę odgrywają wielorakie rodzaje jurysdykcyjnego zastępstwa wspomagającego biskupów diecezjalnych. Zgodnie z prawem zastępstwo to jest możliwe w zakresie władzy wykonawczej i sędziowskiej. Każda zatem partycypacja we władzy biskupa diecezjalnego stanowi uczestnictwo w jego posłudze apostołskiej. W tym kontekście należy rozumieć urząd wikariusza generalnego. Posiada on władzę wykonawczą, czyli administracyjną w całej diecezji, która na mocy prawa przysługuje biskupowi diecezjalnemu. Jest to więc władza o charakterze zastępczym, gdyż wikariusz generalny nie wykonuje jej we własnym imieniu, ale w imieniu biskupa i w ścisłej z nim łączności. Z tej też racji należy on do grona najbliższych współpracowników biskupa diecezjalnego. I chociaż geneza tego urzędu sięga wieku XIII to jednak zmiany zapoczątkowane przez Sobór Watykański II m.in. dowartościowanie pozycji prawnej biskupów koadiutorów i pomocniczych oraz wyraźna sugestia prawodawcy, aby to właśnie im powierzać ten urząd, a także nadanie mu charakteru obligatoryjnego, domagają się nowego spojrzenia na tenże urząd. Dlatego też z zadowoleniem należy przyjąć opracowanie Davide M u s s o n e omawiające problematykę prawną dotyczącą urzędu wikariusza generalnego w świetle dyspozycji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 roku.